

Kort verslag van de Workshopdag 2 november 2013

Bram Langeveld¹

Introductie

Op 2 november 2013 hield de WTKG een Workshopdag in Oertijdmuseum De Groene Poort te Boxtel. De vereniging heet natuurlijk niet voor niets Werkgroep. Deze dag stond in het teken van determinatie van haaiantanden (workshop verzorgd door Eddy Spijkerman), microfossielen (door Sylvia Verschuere) en determinatie van bivalven (door Ronald Pouwer). Organisatie was in handen van ondergetekende. In totaal namen zeven mensen deel aan de verschillende workshops, namelijk Henk Boerman, Colin van Elderen en Marijke van Marrewijk, Frits Hakkennes, Henk Mulder, Werner Peters en Lodewijk Reehorst. Ondanks het gevarieerde programma, waarbij ook rekening gehouden was met de vraag vanuit de leden (Verschuere & Mermuys, 2007) was het duidelijk geen hele grote opkomst. Maar dat bleek ook helemaal niet nodig om deze dag tot een succes te maken: de vrij kleine groepen bleken voor zowel de workshopgevers als de deelnemers zelfs erg prettig te werken.

René Fraaije, directeur van het Oertijdmuseum, had een mooie ruimte beschikbaar gesteld met daarbij ook binoculairs, die natuurlijk niet mochten ontbreken bij de microfossielenworkshop en ook voor de bivalven- en haaiantandenworkshop erg handig waren.

Workshop haaiantanden

Eddy Spijkerman gaf 's ochtends een degelijke introductie met een presentatie waarin hij in hoog tempo een groot aantal haaien- en roggensoorten en onderwerpen voorbij liet komen. Deze introductie werd gevolgd door een tweetal intensieve praktijkdelen ('s ochtends en 's middags),

waarbij aan de hand van literatuur en de uitgebreide hand-out het door de deelnemers meegenomen materiaal werd gedetermineerd (foto 1). Dit was onder andere materiaal uit Miste (van de Jubileumgraafactie 2013) en uit Balgoy (Peters & Wesselingh, 2009). Veel verschillende haaien-genera en typen tanden passeerden de revue, alsmede roggenstekels en -tanden. Eddy gaf uitgebreid uitleg en onderbouwde zijn determinaties, waardoor de deelnemers beter inzicht kregen in de voor determinatie belangrijke kenmerken van haaiantanden en met correct gedetermineerd materiaal weer naar huis konden.

Workshop microfossielen

De zeer degelijke voorbereiding van Sylvia Verschuere werd direct duidelijk uit haar gestructureerde en afwisselende workshop. Sylvia behandelde zowel de typische microfossielen zoals foraminiferen en ostracoden (mosselkreeftjes; kleine kreeftachtigen), maar ook 'macro als micro': bijvoorbeeld kleine skeletplaatjes van zeesterren of stengeldelen van zeelelies. Na de korte introductie konden de deelnemers direct aan de slag, met een tweetal slides met in totaal 20 microfossielen. Doel was elk fossiel tot algemene groep te determineren (zoals 'foram', 'ostracode' e.d.; foto 2). Dat was nog helemaal niet zo eenvoudig en vooral sponsnaalden, skeletdelen van slangsterren en minuscule fragmentjes van krabbenschilden zetten veel mensen op het verkeerde been. Na deze eerste praktijkopdracht volgde verdieping met speciale aandacht voor foraminiferen, ostracoden en conodonten (kauwapparaten van primitieve gewervelden, bekend vanaf Cambrium tot Laat-Trias). Daarna konden de deelnemers echt

1. Determinaties van haaiantanden worden door Eddy goed onderbouwd aan de hand van de literatuur. Van links naar rechts: Frits Hakkennes, Werner Peters en Eddy Spijkerman.

2. Microfossielen: iedereen druk aan het werk met de eerste opdracht. 'Waar zit ik nu naar te kijken?'

aan de slag: zo konden ze de verschillende microfossielgroepen leren kennen aan de hand van slides met uitgepikt materiaal, en konden ze daarna ook ruwe monsters bekijken om de microfossielen 'in het veld' te leren herkennen. Er was materiaal beschikbaar uit vrijwel geheel West-Europa en ook wat monsters (met conodonten) uit de Verenigde Staten. De ouderdom van het materiaal varieerde van paleozoïsch tot recent, met uiteraard de nadruk op het Tertiair en Kwartair.

Workshop bivalven

Na een heldere beschrijving van de basiskkenmerken van de schelp van tweekleppigen en enige opmerkingen ten aanzien van de waarde van deze kenmerken voor determinatie van bivalven volgde het praktijkdeel. Doel van de workshop was niet het op naam brengen van de schelpen, maar het goed (leren) kijken en gemengde monsters correct op te splitsen in de verschillende soorten. Met monsters fossiele bivalven van het Nederlandse strand gooide Ronald Pouwer de deelnemers direct in het diepe. Ga maar eens verschillende grote Pectens uit elkaar halen, en wat te denken van een aantal Anomiidae? Om nog maar te zwijgen over een monstertje Astartes (foto 3)! Intensief samenwerken tussen de deelnemers en natuurlijk het gedetailleerde en geduldige commentaar van Ronald zorgden ervoor dat vrijwel alle monsters toch succesvol gesplitst konden worden (foto 4). Er was één uitzondering: een mooie kokkelachtige werd door Henk Boerman en Henk Mulder na grondig vergelijken gedoopt tot de nieuwe soort 'Cardium henki' (natuurlijk door Henk genoemd naar Henk). Ronald bleef er echter toch van overtuigd dat het hier een exemplaar van *Acanthocardia echinata* betrof... En helaas voor Henk en Henk, leverde een mail met foto's van 'C. henki' aan kokkelspecialist Jan Johan ter Poorten een bevestiging op van Ronalds deskundige oordeel.

Conclusie

Ondanks de geringe opkomst, of misschien juist dankzij de kleine groepen en dus het intensieve contact tussen de workshopgevers en de deelnemers, was de Workshopdag absoluut een succes. Bij voldoende mogelijke onderwerpen (ik hoor graag van u!) en animo, volgt er dit jaar wellicht een herhaling.

Dankwoord

Met dank aan de workshopgevers en de deelnemers voor het samen tot een succes maken van de Workshopdag en natuurlijk aan René Fraaije voor het ter beschikking stellen van de ruimte en binoculairs.

Literatuur

- Peters, W.J.M. & F.P. Wesselingh, 2009. Balgoy: Een nieuwe Pliocene vindplaats voor Nederland met implicaties voor de pliocene mollusken zonering van het Noordzeebekken. – Afzettingen WTKG 30 (1): 12-18.
- Verschuieren, S. & S. Mermuys, 2007. Resultaten enquête excursies en webstek. – Afzettingen WTKG 28 (4): 74-77.

¹Bram Langeveld, Disterweg 13, 2215 DS Voorhout, tel. 0252 - 21 60 63, e-mail: pr@wtkg.org

3. Drie soorten Astarte. Maar hoe te splitsen?

4. Hoe onderscheid je de verschillende soorten Glycymeris? Van links naar rechts: Ronald Pouwer, Henk Mulder en Henk Boerman.